

Identifying the Strategic Drivers Affecting Poverty to Empower the Inefficient Oil Contexts of Abadan City (Iran) with a Foresight Approach in the Horizon 2041 (H2041) (1420-Solar Year)

Shillan

Heydermanesh

PhD Candidate in Geography and Urban Planning, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Hamid Saberi *

Assistant Professor of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Mehri Azani

Assistant Professor of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Amir Gandamkar

Associate Professor of Geography, Najafabad Branch, Islamic Azad University, Najafabad, Iran.

Abstract

The reduction of urban poverty in Abadan city will not be realized without the approach of empowerment and recognition of opportunities and threats of this path in the future. The purpose of this research is to identify the strategic drivers for basic planning to empower the poor residents of the inefficient oil fields of Shahr Abadan in 2041. The research method is strategic foresight. The techniques and software used are: environmental survey, analysis Cross effects, expert opinions, Micmac software. The variables in economic and social factors sectors have had the greatest impact on the formation system of poverty empowerment in the depressed areas of Abadan city, and the physical and managerial dimensions have had the least impact. Strategic drivers include improving the human capital of the poor,

The present article is taken from Shillan Heydarmanesh's doctoral thesis of Najaf Abad Islamic Azad University.

* Corresponding Author: Sh_saberi@par.iaun.ac.ir

How to Cite: Heydermanesh, H., Saberi, H., Azani, M., Gandamkar, A. (2022). Identifying the Strategic Drivers Affecting Poverty to Empower the Inefficient Oil Contexts of Abadan City (Iran) with a Foresight Approach in the Horizon 2041 (H2041) (1420-Solar Year), *Journal of Urban and Regional Development Planning*, 7(22), 175-211.

۱۷۶ | فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای | سال هفتم | شماره ۲۲ | پاییز ۱۴۰۱

formulating national strategies to reduce urban poverty, institutionalizing social participation, reducing inflation, reducing corruption, government investment in poverty reduction, and investment in housing.

Keywords: Empowerment, Inefficient Context, Strategic Foresight.

فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای

سال هفتم، شماره ۲۲، پاییز ۱۴۰۱، ص ۱۷۵ تا ۲۱۱

www.urdp.atu.ac.ir

DOI: 10.22054/urdp.2022.67037.1425

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی بافت‌های ناکارآمد نفت شهر آبادان با رویکرد آینده‌نگاری در افق ۱۴۲۰

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد
اسلامی، نجف‌آباد، ایران

شیلان حیدرمنش

استادیار جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

حمید صابری *

استادیار جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

مهری اذانی

دانشیار جغرافیا، واحد نجف‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف‌آباد، ایران

امیر گندمکار

چکیده

کاهش فقر شهری در شهر آبادان بدون رویکرد توانمندسازی و شناخت فرصت‌ها و تهدیدها این مسیر در آینده محقق نخواهد شد. لذا شناسایی پیشران‌های استراتژیک جهت برنامه‌ریزی‌های اصولی برای توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نفت شهر آبادان در افق ۱۴۲۰ هدف این پژوهش می‌باشد. روش پژوهش از نوع آینده‌نگاری استراتژیک می‌باشد. تکنیک‌ها و نرم‌افزارهای مورد استفاده عبارتند از: پوشش محیطی، تحلیل اثرات متقاطع، نظرات خبرگان، نرم‌افزار Micmac. متغیرهای بخش‌های عوامل اقتصادی و اجتماعی بیشترین تأثیرگذاری را بر سیستم شکل‌گیری توانمندسازی فقر بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان داشته‌اند و ابعاد کالبدی و مدیریتی کمترین درجه تأثیرگذاری را دارا بوده‌اند. پیشران‌های استراتژیک شامل ارتقای سرمایه انسانی فقرا، تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری، نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی، کاهش تورم، کاهش فساد، سرمایه‌گذاری دولت در کاهش فقر و سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: توانمندسازی، بافت ناکارآمد، آینده‌نگاری استراتژیک.

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری شیلان حیدرمنش، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد است.

*نویسنده مسئول: h_saberi@par.iaun.ac.ir

مقدمه و طرح مسئله

مسئله ریشه‌کنی فقر بزرگ‌ترین چالش بشر است. شهرنشینی شتابان شهرهای ایران بعد از دهه ۴۰، زمینه‌ساز شکل‌گیری بافت‌های ناکارآمد در بطن شهر و تشکیل بافت‌های فرسوده شهری شد (رسولی، ۱۴۰۰:۱۴). فقر شهری یکی از چالش‌های اصلی در بافت‌های ناکارآمد (فرسوده) می‌باشد که در ابعاد مختلفی چون محرومیت‌های اجتماعی-فرهنگی، کالبدی-فضایی ظهور یافته است (سورشجانی و همکاران، ۱۳۹۶:۱). مسئله‌ی فقر و نابرابری، در نتیجه‌ی عدم نگاه عادلانه به فضای سرزمین، در کشور ایران نیز نمود فضایی پیدا کرده است. دهه‌هاست مسئله‌ی فقر شهری با عناوین مختلفی همچون؛ سکونتگاه‌های غیررسمی، بافت‌های ناکارآمد، بافت‌های فرسوده مورد اشاره قرار می‌گیرد. طرح‌ها، برنامه‌ها و قوانین مختلفی برای مقابله با این مسئله تدوین می‌شوند، اما آنچه شاهدش هستیم، گسترده‌تر شدن و ژرف‌تر شدن ابعاد مسئله است (حیدرمنش، صابری و همکاران، ۱۴۰۰:۱). مقاله‌نویس مشهور نیویورک تایمز «توماس فریدمان» در دسامبر ۲۰۰۱ نوشت در جهانی با تعامل فزاینده، نادیده گرفتن مشکلات مردمان فقیر که در محله‌های نامناسب زندگی می‌کنند غیرممکن است. شما اگر به دیدار آنان نرفته‌اید، آنان به دیدار شما خواهند آمد (Bright et al., 2003:23). توسعه و پیشرفت طبقات پایین جامعه به دموکراسی و حقوق بشر منجر می‌شود (گرامین، ۲۰۱۸:۱۲).

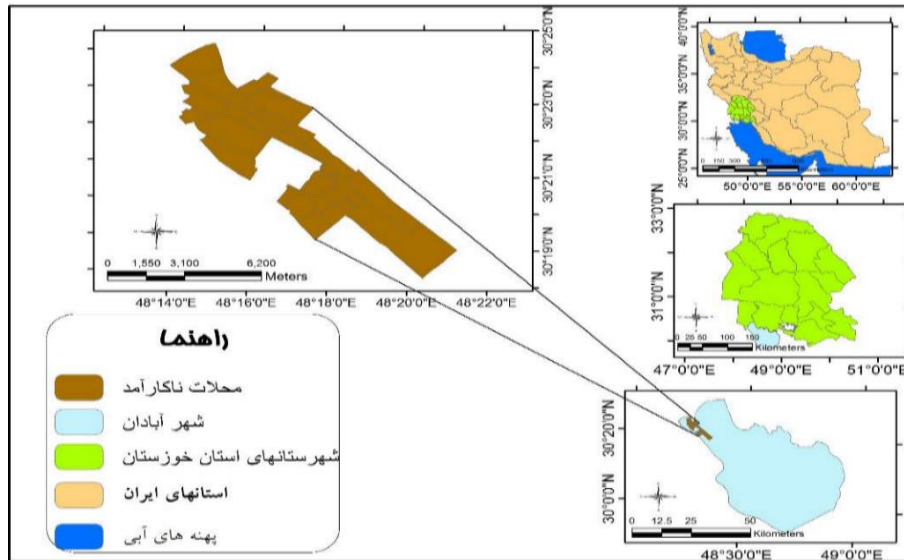
تصویر آینده نحوه توانمندسازی شهروندان فقیر به ما این امکان را می‌دهد از امروز بررسی شود چه نوع اقدامات و برنامه‌های مربوط به مبارزه با فقر در آینده که از امروز باید اجرا یا مورد تأکید قرار گیرند، پیگیری شوند. فقر یک تهدید است توانمندسازی نوعی راهبرد دفاعی در مقابل تهدید فقر قبل راهکار بقا (اکثر خانواده‌های فقیر برمی‌گزینند) است.

آبادان شهری در جنوب غربی ایران محصور در بین رودخانه آب شیرین ایران بهمنشیر و اروندرود است. دارای دو بندر تجاری آبادان و چوئنده، پالایشگاهی با قدمتی بیش از یک قرن، پتروشیمی، فرودگاه بین‌المللی، شهرک‌های صنعتی، پتانسیل‌های

1. Thomas Friedman

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۷۹

کشاورزی و شیلات، ظرفیت‌های بالای توریستی از جمله تجاری و پزشکی و بندر آزاد تجاری است. ولی با توجه به تمامی امتیازات ذکر شده آبادان با یکی از مشکلات مهم کشور یعنی بیکاری، فقر و بافت ناکارآمد و حاشیه‌نشینی درگیر است. بر اساس تقسیمات کالبدی شهر مشاور طرح آمایش شهر آبادان سال ۱۳۹۰، مشتمل بر ۴۴ محله‌ی شهری با مساحت ۵۲۳۵ هکتار است. بافت فرسوده شهر آبادان که در این پژوهش به‌عنوان بافت ناکارآمد بیان می‌شود، بر اساس تقسیمات شهرداری شهر آبادان دارای ۳۳ محله است. ۲۰ درصد مساحت شهری و ۴۰ درصد منظر عمومی شهر آبادان شامل بافت ناکارآمد است و این شهرستان از این نظر در رده سوم استان خوزستان قرار دارد که بیشتر از ۶۰ هزار نفر در این محلات زندگی می‌کنند (شهرداری آبادان، ۱۳۹۸: ۲۰). این محلات در ۳۰ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۰ درجه و ۲۲ دقیقه تا ۴۰ درجه و ۳۵ دقیقه طول شرقی واقع شده‌اند. (شکل ۱-۱) لازم به ذکر است شروع توسعه شهر آبادان و تبدیل آن به شرکت شهر از زمان اکتشاف اولین چاه نفت در مسجدسلیمان و تسلط استعمار بر منابع نفتی ایران شروع شد و به علت مالکیت انحصاری شرکت نفت بر بخش بزرگی از اراضی شهر و عدم بازسازی کامل ویرانه‌های جنگ تحمیلی از توسعه فیزیکی چندانی برخوردار نبوده و بخش اعظمی از مردم در بافت‌های ناکارآمد زندگی می‌کنند. ۳۴/۱۴ درصد پهنه بافت ناکارآمد شهر آبادان گرفتار فقر با تظاهرات آن است (حیدرمنش، همکاران، ۱۴۰۱: ۲). در این پژوهش با توجه به اهمیت توانمندسازی در برطرف کردن فقر شهری و دستیابی به توسعه پایدار در سال‌های آینده، به بررسی پیشران‌های مؤثر بر این امر در افق ۱۴۲۰ جهت توانمندسازی ساکنین بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان است؛ بنابراین مسئله اصلی این پژوهش که به دنبال پاسخ به آن است را می‌توان این گونه مطرح کرد؛ ۱- مهم‌ترین روندهای مؤثر و استراتژیک بر آینده توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان در افق ۱۴۲۰ کدام‌اند؟ ۲- این عوامل در توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد چگونه بر همدیگر تأثیر می‌گذارند؟

شکل ۱ موقعیت محلات ناکارآمد شهر آبادان (مأخذ: یافته‌های پژوهش)

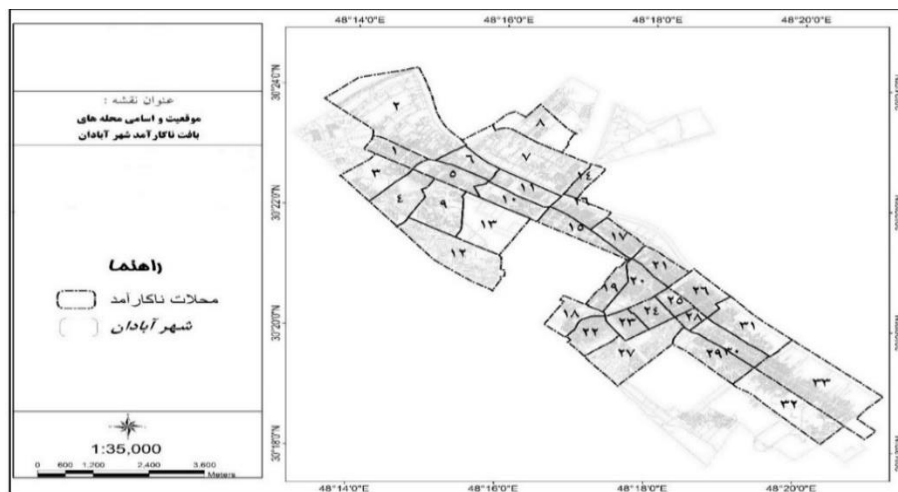
شکل ۲. نقشه تحلیل فضایی فقر چندبعدی شهر آبادان (حیدرمنش و همکاران، ۱:۱۴۰۱)

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۸۱

جدول ۱. مساحت و درصد پراکنش فضایی پهنه‌های فقر چندبعدی در سطح محلات ناکارآمد شهر آبادان

مساحت (مترمربع)		پهنه‌ها
درصد	مقدار	
۱۰/۰۸	۱۲۴۴۵۱۰/۸۴	خیلی مرفه
۳۱/۹۱	۳۹۱۱۰۹۲/۲۹	مرفه
۲۳/۸۵	۲۹۲۲۹۸۹/۱۸	متوسط
۲۲/۶	۲۷۶۵۶۰۲/۸۴	فقیر
۱۱/۵۴	۱۴۱۴۲۶۴/۴۶	خیلی فقیر

(مأخذ: حیدرمنش و همکاران، ۱۴۰۱:۱۴)

شکل ۳. موقعیت و اسامی محله‌های بافت ناکارآمد شهر آبادان (مأخذ: یافته‌های پژوهش)

اسامی محله‌های بافت ناکارآمد شهر آبادان

- ۱- شاه‌آباد ۲- کوی ملت ۳- فاز دو ۴- امیرآباد ۵- منازل شرکتی ۶- فیه ۷- سلیچ غربی ۸-
- کوی فرهنگیان ۹- هلال بریم ۱۰- فرآباد ۱۱- بهار غربی ۱۲- بریم ۱۳- سلیچ شرقی ۱۴-
- قدس شرکتی ۱۵- بهار ۱۶- کوی بهار ۱۷- سیکلین ۱۸- کارگر یک ۱۹- کارگر دو ۲۰-
- کفیشیه ۲۱- امیری ۲۲- احمدآباد جنوبی ۲۳- احمدآباد شمالی ۲۴- کوی کارون ۲۵-

سده ۲۶- بوارده ۲۷- دریا ۲۸- کوی پلیس ۲۹- ذوالفقاری ۳۰- جمشیدی ۳۱- جمشیدآباد ۳۲- احمدآباد ۳۳- الوانیه.

پیشینه مطالعاتی پژوهش

دیمن، (۲۰۲۲)۱ در پژوهشی با عنوان «چگونه گروه‌های خودیاری (توانمند) بر امنیت غذایی و مهاجرت فصلی تأثیر می‌گذارند در جارجیا، هندشرقی» باهدف بررسی واکنش گروه‌های خودیاری در برابر شوک‌های اقلیمی و اجتماعی، این مقاله با ترکیب هفت سال داده‌های خانگی از یک آزمایش میدانی اصلی، به بررسی این موضوع پرداخته است. یافته‌ها نشان می‌دهد که انجمن‌های مالی و خودیاری محلی می‌توانند به فقرا برای مقابله با شوک‌های اقلیمی و اجتماعی کمک کنند. آلین کن (۲۰۲۲) در توانمندسازی از طریق ارتقای فناوری: مسیری برای کاهش فقر برای زنان چینی از منظر ارتباطات توسعه (چین) بوده است این مقاله سه شکل اصلی کاهش فقر زنان را خلاصه می‌کند، از جمله مدلی از افراد مشهور اینترنتی که از رسانه‌های اجتماعی برای فروش محصولات محلی استفاده می‌کنند. مدلی از دولت که در ایجاد یک پلتفرم یادگیری، آموزش و فروش آنلاین رهبری می‌کند؛ و مدل ترکیبی از راهنمایی‌های دولت، توانمندسازی شرکت‌ها و ترویج رسانه‌ها.

آنلی آتوز۲ (۲۰۲۲) در توانمندسازی جامعه از طریق مشارکت و اقدام در برنامه‌ریزی راهبردی جهت حفاظت از محله تاریخی همام سنگول ترکیه» پرداخت. هدف آن تولید دانش معنادار برای جامعه در جهت ارتقاء و احیای محله است. نتایج نشان داد عدم حمایت شهرداری و واگذاری محله به سرنوشت خود باعث فرسودگی تدریجی و از بین رفتن ارزش‌های تاریخی و فرهنگی شده است.

عیسی زاده، اسماعیل و همکاران (۱۴۰۱)، در پژوهشی با عنوان «توانمندسازی محلات دارای فقر شهری، منطقه ۱۹ شهرداری تهران» با استفاده از مدل کمی سطح‌بندی

-
1. Timothee Demon
  2. Anlı AtaövZ.

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۸۳

ویکور (Vikor)، نرم‌افزار ARC GIS . مدل QSPM . نتایج نشان داد برای رفع فقر ساکنین محله هدف، تقویت تشکلهای خودجوش محلی در ایجاد همبستگی و حفظ هویت محله‌ای اهمیت زیادی دارد. اقتصاد علیرضا و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله خود تحت عنوان «بررسی رابطه توانمندسازی بر ارتقا کیفیت زندگی شهروندان حاشیه‌نشین محله همت‌آباد اصفهان» روش پژوهش مبتنی بر رویکرد کمی از نوع راهبرد پیمایش (توصیفی-همبستگی) بوده است. نتایج پژوهش بیان می‌کند که بین توانمندسازی و کیفیت زندگی (۰/۶۸) رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، همچنین بین تحصیلات، درآمد و کیفیت زندگی تفاوت معنی‌داری مشاهده گردید. محسنی (۱۴۰۰) در تحقیقی با عنوان «شهر و مسئله سکونتگاه‌های غیررسمی با تأکید بر روش‌های ساماندهی و توانمندسازی آن، باهدف ساماندهی و توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی در شهر ساری» پرداخت یافته‌های طرح، نشان از شدت مسائل اقتصادی، نارضایتی اجتماعی، بروز مشکل مسکن و تشدید مسائل زیست‌محیطی و بهداشتی دارد.

با توجه به مطالعه اجمالی پیشینه شناسایی پیشران‌های استراتژیک با رویکرد آینده‌نگاری در توانمندسازی فقرای شهری مختص به بافت‌های ناکارآمد در سایر پژوهش‌ها مورد مطالعه نبوده بیشتر بر توانمندسازی و بهسازی کالبدی سکونتگاه‌های غیررسمی به مطالعه پرداخته‌اند. برخلاف مطالعات پیشین مبنی بر اینکه بافت‌های ناکارآمد تله فضایی فقر هستند در نفت شهرآبادان به دلیل شرایط ویژه آن از فقر یکپارچه برخوردار نیست و نقاط مرفه و مرفه نشین نیز در این بافت‌ها شناسایی شد. (نقشه ۱-۲). در مرحله بعد از رویکرد توانمندسازی آینده‌نگر هیچ اشاره معقولی در ادبیات موجود پیدا نشد که شاید نشان‌دهنده کمبود کار در این عرصه باشد. وجه متمایز دیگر این پژوهش با سایر پژوهش‌ها در این است که در توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد با تأکید بر این دیدگاه که دیگر مهندسی ساختمان و تزریق منابع مالی صرف را برای مشکلات کالبدی و اجتماعی راهگشا نمی‌داند، بلکه مهندسی اجتماعی با حمایت بخش عمومی و مشارکت فعال با دید به آینده مورد نظر است تا بتوان در این بافت‌ها فقر شهری با برنامه‌ریزی بلندمدت کاهش داد. کاوش در آینده درازمدت جوامع فقیر و به حاشیه رانده، زمینه‌ای

است که آینده‌نگری می‌تواند بر آن تکیه کند آینده‌نگری طرفدار فقرا و حکمرانی پیش‌بینی‌کننده نقش مهمی در رهایی مردم از فقر در طی ۲۰ سال آینده دارند.

مباحث نظری

به‌طور معمول در کشورهای در حال توسعه، رشد شهری از ظرفیت دولت‌ها و شهرداری‌ها برای ارائه خدمات و زیرساخت‌های مناسب برای جمعیت، بیشتر است و این مقوله باعث تشدید فقر شهری در شهرها و به‌ویژه شهرهای بزرگ این کشورها خواهد شد (عیسی زاده، ۱۴۰۱:۰۲). فقر شهری پدیده چندبعدی است و شهرنشینان به خاطر بسیاری از محرومیت‌ها؛ از جمله عدم دسترسی به فرصت‌های اشتغال، مسکن و زیرساخت‌های مناسب، نبود تأمین اجتماعی و دسترسی به بهداشت، آموزش و امنیت فردی در رنج و مضیقه‌اند. فقر شهری تنها محدود به ویژگی‌های نام‌برده نبوده و اشاره به شرایط ناپایدار منجر به آسیب‌پذیری و ناتوانی در مقابل آسیب‌ها نیز دارد (Baharoglu & Kessides, 2002: 2). بافت‌های ناکارآمد و فقر موجود در آن‌ها، سیستمی پیچیده یا پدیده‌ای پیچیده با روابط و تعاملات مبهم هستند؛ و به‌واسطه‌ی اثرهای سوء آن، جلوگیری از گسترش این پدیده، اجرای راهبرد توانمندسازی ساکنین را طلب می‌کند. بانک جهانی در دهه ۱۹۸۰ رهیافت توانمندسازی را برای ساماندهی اسکان‌های غیررسمی مطرح کرد که جایگزین رویکردهای تخلیه، تخریب، دادن زمین و خدمات و بهسازی‌های کالبدی شد. این رویکردها با قرار دادن اجتماعات ساکن در این مناطق در جایگاه نیازمند، مانع از رشد و توسعه آن‌ها به شکلی درون‌زا شده بود (خیرالدین، ۱۴۰۰:۳).

مفهوم توانمندسازی^۱

توانمندسازی به مفهوم گسترش و بسط آزادی انتخاب افراد و اقدام برای شکل دادن زندگی افراد است. این مفهوم به معنای کنترل بر منابع و تصمیمات است. آزادی فقرا، به‌شدت از طریق عدم امکان ابراز نظر و بی‌قدرتی، به‌ویژه از سوی دولت‌ها و بازارها تهدید

---

1. Empowerment
2. Narayan

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۸۵

می‌شود (نارایان^۱ و سایرین، ۵۹:۲۰۰۰) گزارش توسعه جهان سال ۲۰۰۱ - ۲۰۰۰ و مطالعه «صدای فقر»^۲ ثابت کرد که در بین جنبه‌های بسیار متفاوت اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی، عناصری مشترکی که منجر به طرد فقرا می‌شود، بی‌صدایی و بی‌قدرتی است که مانع می‌شود تا صدای آنان به گوش برسد. در مواجهه با روابط نابرابر قدرت، فقرا قادر به تأثیرگذاری یا مذاکره با صنف بازرگانان، وام‌دهندگان، دولت‌ها و جامعه مدنی نیستند. این مسئله به شدت بر توانایی آنان برای انباشت دارایی‌ها و خروج از گردونه فقر تأثیر می‌گذارد. (بانک جهانی، ۲۰۰۲، ۱۳۵)

رویکرد توانمندسازی

رویکردهای توانمندسازی بر ارتقای آزادی دامنه انتخاب و عمل فقرا تأکید دارد؛ به عبارت دیگر، توانمندسازی اقشار فقیر، برای اثربخشی توسعه بسیار حیاتی است. (بانک جهانی، ۲۰۰۱:۶۳) راهبرد توانمندسازی (به مصداق آموزش ماهیگیری و حتی توربافی به جای ماهی دادن به تهی‌دستان) در پی ظرفیت‌سازی در اجتماعات برای حل مشکلات آن‌ها با اندیشه، منابع و بازوی خود آن‌هاست. برای دستیابی به چنین مرحله‌ای، نیاز به شیوه اداره و حکمرانی شهری نوینی است که بر پایه‌های قانون مداری، شفافیت، پاسخگویی و بدینی تاریخی اجتماعات تهی‌دست نسبت به حکومت‌ها را بزداید و آن‌ها را با تمام سرمایه‌های انسانی اجتماعی و مالی‌شان به مشارکت بطلبد. (موسوی پور، ۱۳۹۷:۲۰)

رویکرد توانمندسازی با محور قرار دادن مردم و سازمان‌های غیردولتی، توسعه را از پایین به بالا، و از درون جامعه به پیش می‌برد. محلی‌گرایی، سازمان‌های غیردولتی و مردم محلی از جمله مهم‌ترین متغیرهای توسعه مردمی هستند (مرادزاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۰۸).

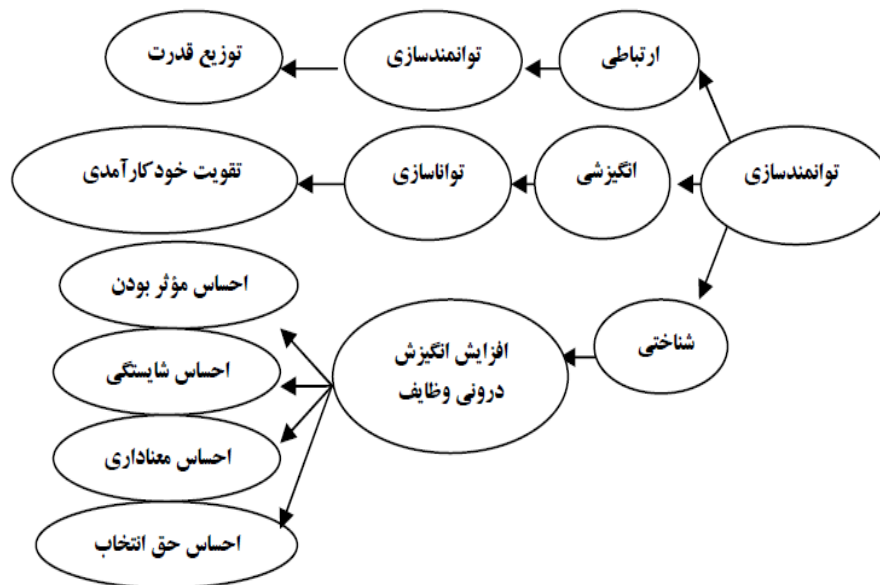
بررسی ادبیات موضوع حاکی از آن است که توانمندسازی از سه رویکرد ارتباطی، انگیزشی و شناختی به شرح زیر مورد مطالعه قرار گرفته است.

---

1. Voice of the Poor

جدول ۲. تشریح رویکردهای توانمندسازی

ردیف	نوع رویکرد	مفهوم رویکرد
۱	رویکرد ارتباطی	از این دیدگاه، توانمندسازی، به معنای تفویض اختیار و فرایندی است که از طریق آن، رهبر یا مدیر سعی در تقسیم قدرت خودبین زیردستانشان دارد. (Bowen&Lawler,1992:35)
۲	رویکرد انگیزشی	توانمندسازی ریشه در تمایلات انگیزشی افراد دارد. هر راهبردی که به افزایش حق تعیین فعالیت‌های کاری (خود تصمیم‌گیری) و خودکارآمدی منجر شود، توانمندی آنان را در پی خواهد داشت (Conger & Kanungo, 1998: 474)
۳	رویکرد شناختی	نظریه‌پردازان این رویکرد که در رأس آن‌ها توماس و ولتهوس قرار دارند، معتقدند که توانمندسازی موضوعی چندوجهی است و نمی‌توان صرفاً بر پایه یک مفهوم خاص به بررسی آن پرداخت. Kenneth & Velthouse, 1990, 667; Spritzer, 1995, 1443; Robbins, 1993, 680

شکل ۴. مدل مفهومی رویکردهای توانمندسازی (معید فر، ۱۳۹۴: ۵۱)

اهداف توانمندسازی

توانمندسازی در ادبیات توسعه، انتقال ابتکارات به جامعه با رویکرد عدم تمرکز تفویض قدرت است. تمرکززدایی رویکردی جدید در جهان امروز است که حکومت‌ها، قدرت اجرایی، مسئولیت اقتصادی و برخی امور سیاسی را به مردم به‌ویژه فقرا اختصاص می‌دهند که در آن مفهوم مشارکت نهفته است. به عبارتی در توانمندسازی، بحث توسعه مشارکتی در ابعاد مختلف آن است و این مشارکت ممکن نیست مگر آنکه بخشی از اختیارات و قدرت در میان مردمان جوامع توزیع شود. اجرای طرح توانمندسازی باید به کاهش فقر، افزایش رفاه و کیفیت بالای زندگی، مشارکت در تصمیم‌گیری را منجر شود و خرده‌فرهنگ‌های مانع توسعه را در جامعه بزداید. (بانک جهانی، ۲۰۰۱:۹۸)

بافت ناکارآمد

بافت مفهومی فضایی و ارگانیک (صداقت و همکاران، ۱۳۹۰) و همچنین محصولی از مورفولوژی شهری است (UNEP, 2016) بافت هر شهر؛ دانه‌بندی فضای کالبدی شهر، جمع شدن و درهم‌آمیختگی عناصر (Khayami, Fakhri, 2019:5) و چگونگی و فاصله بین عناصر شهری را معین می‌کند (Adavoudi Jolfaie, 2016) پهنه ناکارآمد یعنی محوطه‌ای که به علت ویرانی، برنامه‌ریزی ناقص و معیوب، تسهیلات ناکافی یا نامناسب با کارایی ضعیف (Roshan Ali & Andalib, 2018:32) وجود کاربری‌های آسیب‌رسان، وجود ساختارهای غیر ایمن و میزان جرائم (Gorjina & Amin, 2016, Kalantari et al.,) (2019) فاقد خدمات شهری، متروکه یا دارای زمین‌های خالی شده باشد (Reza Hassani&Abdolazade2016, 1957) در واقع، بافت ناکارآمد محوطه‌ای است که در شرایط فعلی آن حداقل چند شرط ناکارآمدی که اساساً به رشد شهر آسیب می‌رسانند یا مانع از آن می‌شوند، روند احداث مسکن را کند یا ناتوانی اقتصادی یا اجتماعی ایجاد می‌کنند (Deng&deng, 2015).

آینده‌نگاری استراتژیک

در تعریف آینده‌نگاری استراتژیک به‌عنوان یک رویکرد یکپارچه جهت شناخت و تشخیص فناوری‌های جدید، رقبای آینده، بازارهای جدید، تغییر پدیده‌های اجتماعی و نیز ادغام نظام‌یافته‌ی نتایج تشخیص زودهنگام در برنامه‌ریزی استراتژیک معرفی شده است. (Mietzner & Reger, 2009:134) آینده‌نگاری استراتژیک توجه به روند تغییرات جهانی برای مقابله با چالش‌های توسعه علمی و فناوری تحمیلی است که از طریق یک رویکرد مشارکتی با این ایده کلیدی که آینده بر اساس شرایط حال حاضر ساخته می‌شود، عمل می‌نماید (Coelho & Galvão, 2012:267) در بسیاری از تحقیقات موجود در این حوزه، آینده‌نگاری استراتژیک به‌عنوان قابلیت فرا معمول در جهت نفوذ و تجاوز از مرزهای موجود و درک و تصاحب فرصت‌هایی معرفی شده است که توسط دیگران نادیده گرفته شده و امکان روشن ساختن معانی جدید و توسعه استراتژی‌های پیشگیرانه برای جلوگیری از نتایج فاجعه‌بار را فراهم می‌سازد (Barden, 2008, Sarpong, & Maclean, 2014) فرض نهان در تحقیقات حوزه آینده‌نگاری استراتژیک به‌عنوان اقدامی آینده محور، آن است که آینده‌نگاری استراتژیک مقدماً عملکردی مدیریتی است. (Sarpong, 2014 & Maclean, 2014) مطرح کردن آینده‌نگاری استراتژیک در برنامه‌ریزی شهری از تأثیر دو عامل اصلی است. نخست، شهرها از ناپیوستگی بیشتر و آینده نامطمئن‌تر از همیشه روبرو هستند. دوم، ادبیات آینده‌نگاری شواهدی تجربی را ایجاد کرده است که آینده‌نگاری استراتژیک می‌تواند علاوه بر انعطاف‌پذیری، به نتایج قابل ملاحظه‌تر مانند بهبود تصمیم‌گیری مدیران شهری و نوآوری منجر شود (مأخذ: یافته‌های پژوهش).

روش پژوهش و جامعه نمونه

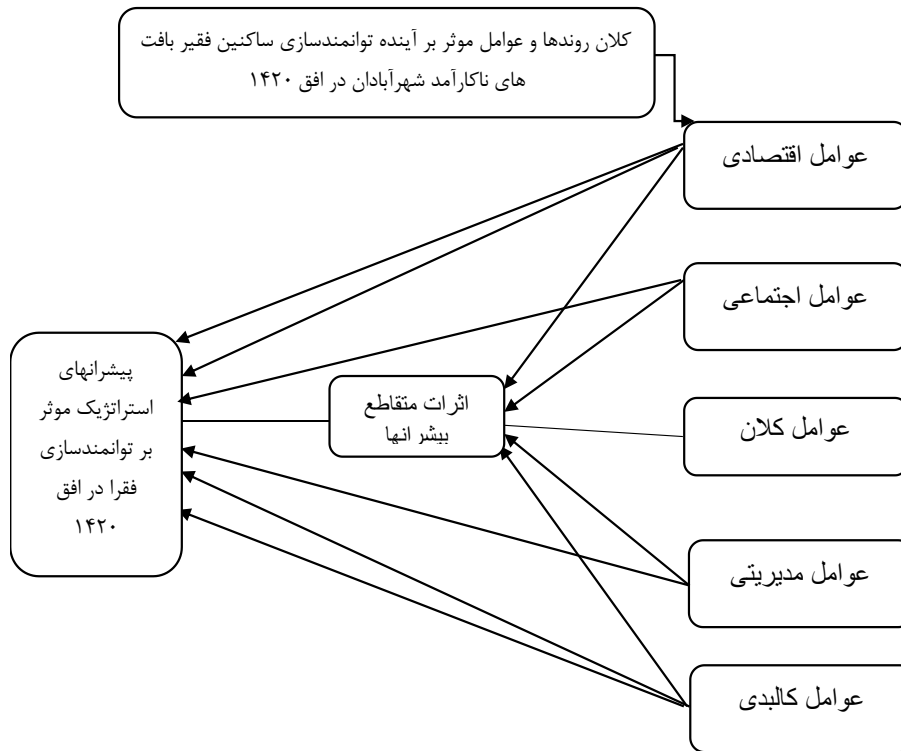
پژوهش حاضر با رویکرد آینده‌نگاری استراتژیک، به شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نفت شهرآبادان است و به بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری این عوامل می‌پردازد این پژوهش بر اساس هدف کاربردی است و بر اساس روش گردآوری، از نوع پویش محیطی و بر مبنای ماهیت داده از نوع

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۸۹

کیفی و به صورت توصیفی است. همچنین، از نظر ماهیت بر اساس روش‌های جدید علم آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با استفاده از مدل‌های کمی و کیفی انجام شده است. در طرح‌های اکتشافی معمولاً از طریق پژوهش کیفی به تدوین یک ابزار اندازه‌گیری پرداخته می‌شود. برای این منظور با گردآوری و تحلیل‌های داده کیفی به تعیین جنبه‌ها اصلی پدیده مورد بررسی پرداخته می‌شود. این جنبه‌ها به عنوان ابعاد مورد نظر برای تدوین ابزار گردآوری داده‌ها منظور می‌شود. داده‌های این تحقیق از طریق مصاحبه با خبرگان جمع‌آوری و سپس با روش دلفی رتبه‌بندی شده است. در پژوهش‌های کیفی که جنبه اکتشافی دارند و اساساً مبتنی بر دیدگاه و قضاوت افراد و تعیین میزان اتفاق نظر از تکنیک دلفی بهره گرفته می‌شود. جامعه آماری در این پژوهش ۶۴ نفر از متخصصین شهری، اجتماعی، اقتصادی، اساتید دانشگاه در حوزه آینده‌پژوهی می‌باشند. معیارهای انتخاب خبرگان عبارت بود از تسلط نظری، تجربه عملی، تمایل و توانایی مشارکت در پژوهش و دسترسی بود. در مرحله دوم با طراحی پرسشنامه، داده‌های مربوط به ماتریس تأثیرات عوامل از همان خبرگان جمع‌آوری و در تحلیل استفاده شد. در این تحلیل، دو نوع اثر مستقیم و غیرمستقیم از هم تفکیک می‌شوند و آثار مستقیم از نتیجه تحلیل تأثیرات عوامل بر یکدیگر به دست می‌آید و آثار غیرمستقیم از طریق توان‌های ۲، ۳، ۴ و ... عوامل محاسبه می‌شود. با تحلیل‌های میک مک^۱ و استخراج عوامل اصلی می‌توان روابط بین متغیرها را نیز بررسی کرد. در این پژوهش ۵۰ متغیر در قالب پنج عامل (اقتصادی، اجتماعی/فرهنگی، مدیریتی، کلان، کالبدی) استخراج شده و در محیط MICMAC با توجه به نظرات کارشناسان تحلیل شده‌اند تا در نهایت استراتژیک‌ترین پیشران‌ها استخراج شوند، تحلیل اثرات متقاطع، تحلیل ساختاری نخستین گام در آینده‌نگاری استراتژیک است در این گام متغیرهای استراتژیک شناسایی و سپس اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر همدیگر محاسبه می‌شود. روندهای اقتصادی، اجتماعی، عوامل کلان و مدیریتی بر توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نفت شهر آبادان تأثیر دارند و اما این روندها چگونه در فضای احتمالات آینده می‌توانند بر روی آینده مسئله ما یعنی

1. Micmac

توانمندسازی فقر موجود در بافت‌های ناکارآمد تأثیرگذار باشند. با کمی دقت بیشتر متوجه می‌شویم که برخی از این روندها مستقل نیستند بلکه خود متأثر از روندهای دیگر هستند که این امر بر پیچیدگی مسئله ما می‌افزاید؛ اما چگونه می‌توان در نهایت به این درک رسید که کدام روند تأثیر بیشتری بر آینده سیستم مورد مطالعه دارد و کدام روندها بیشتر تأثیرپذیر هستند؟ و به چه میزان بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند؟ برای رسیدن به چنین درکی، روش تحلیل اثر متقابل یا روش تحلیل تأثیر بر گذر (مقاطع) (Cross Impact Analysis)، یک رویکرد کارا و مفید است.

شکل ۵. نمودار مدل مفهومی پژوهش (مأخذ: یافته‌های پژوهش)

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۹۱

یافته‌های پژوهش

بر اساس جدول ۳ نتایج این بخش نشان می‌دهد که اثرگذاری متوسط دارای بیشترین فراوانی بوده‌اند تعداد تکرار دو بار در نظر گرفته شده و درجه پرشدگی ماتریس ۸۱,۱۲٪ است که نشان می‌دهد که عوامل انتخاب شده تأثیر زیاد و پراکنده‌ای بر همدیگر داشته‌اند و در واقع سیستم از وضعیت ناپایداری برخوردار بوده است. ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۲ بار چرخش داده‌ای از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسشنامه و پاسخ‌های آن است.

جدول ۳. خلاصه نتایج ماتریس اثرات متقاطع

Fillrate	Total	Number of threes	Number of twos	Number of ones	Number of zeros	Number of iterations	Matrix size	Indicator
۸۱,۱۲٪	۲۰۲۸	۶۶۷	۷۸۲	۵۷۹	۴۷۲	۲	۵۰	the amount

ارزیابی تأثیرپذیر و تأثیرگذاری متغیرها

جدول ۴. تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها بر همدیگر

اثرات غیرمستقیم		اثرات مستقیم		متغیرهای پژوهش به اختصار	متغیرهای پژوهش	ردیف
میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری	میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری			
۷۵۸۹۳۴	۷۶۱۶۹۳	۱۰۵	۱۰۴	R.PLOY	کاهش بیکاری	۱
۵۵۵۷۱۶	۸۶۱۲۹۸	۷۷	۱۰۲	R.INFLA	کاهش تورم	۲
۷۶۹۸۷۰	۷۲۳۶۷۵	۱۰۷	۹۷	T.DEVE	توسعه گردشگری آبادان	۳
۷۱۷۳۷۶	۳۳۶۴۸۸	۹۹	۸۲	FOR.INVES	سرمایه گذاری خارجی	۴
۶۷۶۵۰۴	۵۲۸۰۹۰	۹۲	۷۳	PRIVA	خصوصی سازی	۵
۸۴۶۱۱۵	۸۲۲۵۱۲	۱۱۸	۱۱۳	IMP.BUS	بهبود فضای کسب و کار	۶
۶۰۸۶۷۸	۷۶۲۹۱۸	۸۵	۱۰۶	RE.CORR	کاهش فساد	۷
۵۷۸۸۴۲	۷۴۴۱۹۶	۸۰	۱۰۴	In.san	تحریم‌های بین‌المللی	۸
۶۱۳۲۰۹	۶۶۲۸۵۸	۸۴	۸۸	Ex.fluc	نوسانات نرخ ارز	۹

ردیف	متغیرهای پژوهش	متغیرهای پژوهش به اختصار	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
			میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری	میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری
۱۰	شوک‌های اقتصادی	Eco.sh	۷۸	۸۶	۵۷۲۸۲۴	۶۳۱۷۴۹
۱۱	قیمت مسکن	H.pric	۹۱	۸۸	۶۵۶۷۰۶	۶۴۴۳۶۸
۱۲	سرمایه‌گذاری دولت در کاهش فقر شهری	COVER.IN	۸۹	۱۱۵	۶۳۹۸۵۶	۸۰۹۲۸۵
۱۳	سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن	H.IN	۹۶	۱۱۸	۶۹۴۲۸۳	۸۲۹۹۹۴
۱۴	درآمدهای نفتی	OIL.R	۷۵	۶۴	۵۴۰۸۱۷	۴۹۰۸۵۷
۱۵	رشد اقتصادی کشور	E.GROWTH	۸۹	۹۸	۷۶۱۳۱۲	۷۰۶۴۷۵
۱۶	الگوی غالب اشتغال در آینده	D.P.F	۸۹	۱۰۳	۶۴۳۶۲۸	۷۳۸۴۱۴
۱۷	به‌کارگیری نیروی کار بومی در صنعت نفت	E.L.O	۶۱	۵۴	۴۴۳۴۹۲	۴۰۰۲۷۰
۱۸	کنترل نظام مالیاتی کشور	C.C.T.S	۷۳	۶۴	۵۲۲۳۸۴	۴۹۰۷۰۲
۱۹	توسعه منطقه آزاد اروند	Ar.d	۹۳	۹۸	۶۷۴۸۹۵	۷۲۴۹۰۱
-	جمع عوامل اقتصادی	-	۱۶۸۱	۱۷۷۵	۱۲۲۷۵۴۴۱	۱۲۶۷۰۷۴۳
۲۰	اجرای آمایش سرزمین (عدالت جغرافیایی)	LA.INVES	۵۸	۶۷	۴۱۶۸۹۹	۵۰۵۶۲۴
۲۱	برنامه هفتم توسعه	Deve.pl	۸۷	۶۱	۶۲۷۹۳۶	۴۵۹۴۹۳
۲۲	امنیت و ثبات سیاسی منطقه‌ای	Pol.stab	۷۸	۵۹	۵۵۶۷۰۰	۴۴۲۰۵۳
۲۳	نگاه کلان حاکمیت به بهسازی و نوسازی این بافت‌ها در آینده	Ma.saver	۷۹	۸۶	۵۷۱۳۳۷	۶۴۵۶۹۵
۲۴	سیاست خارجی دولت	GOVER.POLIC	۷۹	۴۵	۵۸۵۷۳۱	۳۳۶۴۸۸
۲۵	گسترش شهرنشینی	Urbanization	۹۲	۶۳	۶۵۷۳۴۱	۴۳۱۵۱۵
۲۶	واگرایی و همگرایی سیاسی در آینده	D.P.C	۵۴	۴۵	۳۹۰۳۷۰	۳۲۵۴۳۶

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۹۳

ردیف	متغیرهای پژوهش	اثرات مستقیم		اثرات غیرمستقیم	
		میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری	میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری
۲۷	بهبود حکمرانی ملی	۱۰۴	۹۲	۶۷۱۱۹۸	۷۲۴۶۰۷
۲۸	تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری	۱۲۳	۸۹	۶۴۹۸۵۵	۸۶۸۷۸۵
-	جمع عوامل کلان	-	۶۵۳	۵۱۲۷۳۶۷	۴۷۳۹۶۹۶
۲۹	ارتقای سرمایه انسانی فقرا (بهداشت، آموزش، تغذیه)	۱۲۳	۹۴	۶۸۴۰۷۱	۷۹۵۳۵۲
۳۰	رونق و توانمندسازی بخش تعاون	۹۴	۸۷	۶۳۷۵۳۹	۶۸۹۵۳۵
۳۱	روند سالخوردگی جمعیت	۲۴	۵۸	۴۳۷۱۵۳	۱۶۰۶۵۵
۳۲	الگوی خانوارهای آینده	۵۲	۷۴	۵۴۹۵۸۴	۳۷۸۶۸۵
۳۳	ارزش‌های فرهنگی رایج در آینده	۶۴	۸۰	۵۷۷۳۹۹	۴۴۰۶۸۰
۳۴	کاهش تبعیض جنسیتی	۸۰	۷۵	۵۴۵۲۳۳	۵۶۵۳۴۷
۳۵	ارتقای حقوق زنان در جامعه	۵۲	۷۹	۵۷۳۶۴۳	۳۷۳۵۳۷
۳۶	ارتقای آموزش‌های اجتماعی شهروندان و تقویت کیفی آموزش کارکنان شهرداری	۹۲	۷۵	۵۳۶۷۱۰	۶۷۱۳۲۰
۳۷	نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی	۱۱۹	۸۷	۶۳۲۰۸۳	۸۳۷۰۶۶
۳۸	افزایش ظرفیت‌های بسیج ملی در بافت‌های ناکارآمد	۶۴	۷۳	۵۳۷۷۰۵	۴۷۶۵۰۳
۳۹	شفاف شدن سیاست‌های کلان اقتصادی در پی افزایش مشارکت اجتماعی	۸۵	۸۷	۶۳۲۱۶۳	۶۱۰۳۲۵
۴۰	افزایش مهارت شغلی فقرا در بازار از طریق آموزش	۱۱۲	۷۳	۵۳۸۳۷۵	۷۹۰۸۵۳

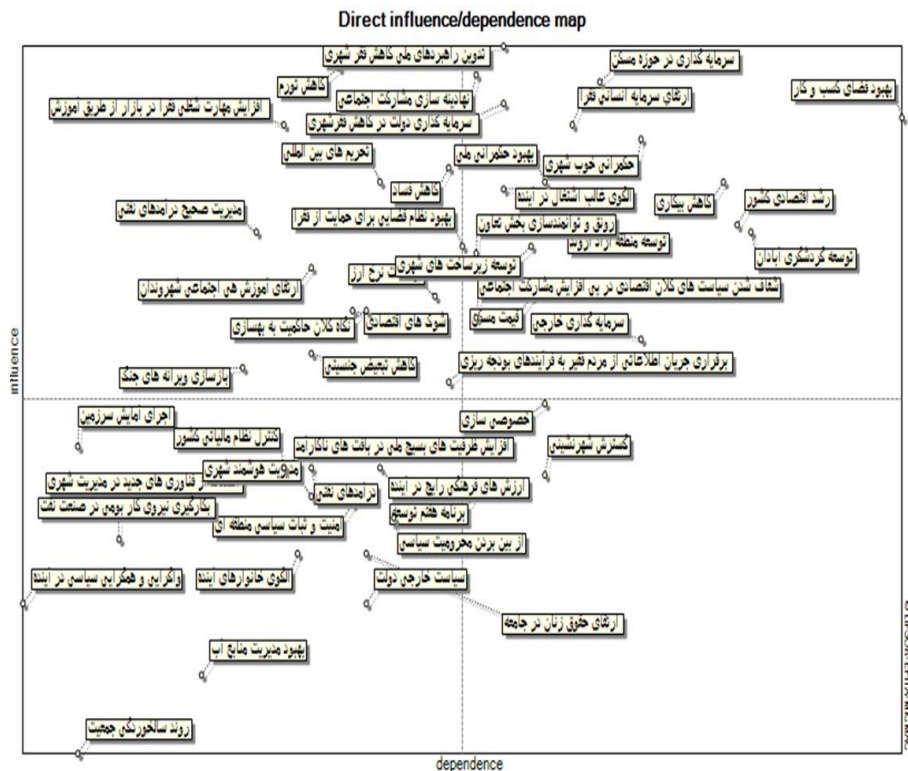
ردیف	متغیرهای پژوهش	اثرات مستقیم		متغیرهای پژوهش به اختصار	اثرات غیر مستقیم
		میزان تأثیر پذیری	میزان تأثیر گذاری		
۴۱	بهبود نظام قضایی برای حمایت از فقرا	۹۵	۸۶	I.J.P	۶۱۹۳۶۵
۴۲	برقراری جریان اطلاعاتی از مردم فقیر به فرآیندهای بودجه‌ریزی	۷۶	۸۵	E.I.F	۶۲۱۶۵۷
-	جمع عوامل اجتماعی	۱۱۲۱	۱۱۱۳		۸۱۲۲۶۸۰
۴۳	مدیریت هوشمند شهری	۶۰	۷۵	S.U.M	۵۶۲۸۲۱
۴۴	استفاده از فناوری‌های جدید در مدیریت شهری	۶۳	۷۱	N.TECH	۵۱۸۱۷۸
۴۵	حکمرانی خوب شهری	۱۱۰	۹۹	G.RUL	۷۱۸۷۷۰
۴۶	از بین رفتن محرومیت سیاسی	۵۷	۸۱	E.P.D	۵۸۰۸۹۳
۴۷	بهبود مدیریت منابع آب	۳۵	۶۷	W.R.MAN	۴۷۸۵۶۰
۴۸	مدیریت صحیح درآمدهای نفتی	۹۷	۷۱	OIL.M	۵۱۲۶۲۵
-	جمع عوامل مدیریتی	۴۲۲	۴۶۴		۳۳۷۱۸۴۷
۴۹	بازسازی ویرانه‌های جنگ	۷۸	۷۰	R.W.R	۵۱۵۵۳۴
۵۰	توسعه زیرساخت‌های شهری	۹۵	۹۱	U.I.D	۶۶۳۵۷۸
-	جمع عوامل کالبدی	۱۷۳	۱۶۱	-	۱۱۷۹۱۱۲

(مأخذ: یافته‌های پژوهش ۱۴۰۱)

در ماتریس تحلیل ساختاری، جمع اعداد سطرهای هر متغیر به‌عنوان میزان تأثیرگذاری و جمع ستون‌های هر متغیر میزان تأثیرپذیری آن متغیر را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج تحلیلی این ماتریس، متغیرهای بخش‌های عوامل اقتصادی (۱۷۷۵) و اجتماعی (۱۱۲۱) بیشترین تأثیرگذاری را بر سیستم شکل‌گیری توانمندسازی فقر بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان در افق ۱۴۲۰ دارند و ابعاد کالبدی (۱۷۳) و مدیریتی (۴۲۲) کمترین درجه تأثیرگذاری را

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۹۵

داشته‌اند و همین‌طور عوامل اقتصادی تأثیرپذیرترین بخش نسبت به سایر بخش‌ها بوده است. تحلیل متغیرها بر اساس تأثیرات مستقیم بر همدیگر:

شکل ۶. نقشه پراکندگی و جایگاه متغیرها بر اساس تأثیرات مستقیم

روندهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر

پیشران‌های تأثیرگذار به‌عنوان ورودی سیستم محسوب می‌شوند. پیشران‌هایی که در ناحیه شمال غربی نمودار قرار دارند، عموماً توسط سیستم قابل کنترل نیستند، زیرا خارج از دسترس سیستم قرار دارند اثرگذاری آن‌ها از اثرپذیری‌شان بیشتر است و بحرانی‌ترین مؤلفه‌ها می‌باشند، زیرا تغییرات سیستم وابسته به آن‌ها است و میزان کنترل بر این پیشران‌ها بسیار مهم است. در این پژوهش پیشران‌های تأثیرگذار عبارت‌اند از: کاهش تورم، افزایش مهارت شغلی فقرا در بازار از طریق آموزش، مدیریت صحیح درآمدهای نفتی، تحریم‌های

بین‌المللی و روندهای بسیار تأثیرپذیر در این پژوهش گسترش شهرنشینی و برنامه هفتم توسعه می‌باشد.

پیشران‌های دووجهی

این پیشران‌ها، هم‌زمان به‌صورت بسیار تأثیرگذار و بسیار تأثیرپذیر عمل می‌نمایند. پیشران‌های دووجهی در قسمت شمال شرقی نمودار قرار می‌گیرند عبارت‌اند از: ارتقای سرمایه انسانی فقرا (بهداشت، آموزش، تغذیه)، کاهش بیکاری، بهبود حکمرانی ملی، قیمت مسکن، حکمرانی خوب شهری، شفاف شدن سیاست‌های کلان اقتصادی در پی افزایش مشارکت اجتماعی، توسعه زیرساخت‌های شهری، الگوی غالب اشتغال در آینده، توسعه منطقه آزاد اروند و سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن است.

پیشران‌های هدف

این متغیرها در زیر ناحیه قطری شمال شرقی صفحه قرار دارند، این متغیرها در واقع نتایج تکاملی سیستم بوده و نمایانگر اهداف ممکن در یک سیستم هستند. با دست‌کاری و ایجاد تغییرات در این متغیرها می‌توان به تکامل سیستم مطابق برنامه و هدف خود دست یافت. متغیرهای این گروه عبارت‌اند از: بهبود فضای کسب‌وکار، توسعه گردشگری آبادان، سرمایه‌گذاری خارجی، خصوصی‌سازی، رشد اقتصادی کشور - متغیرهای هدف عمدتاً پیوند سرمایه‌گذاری خارجی و توسعه گردشگری و بهبود فضای کسب‌وکار ارتباط بین زنجیره با ریسک‌های رشد اقتصادی کشور دارند. باید اذعان کرد در ایران توانمندسازی اجتماعات به سمت ارتقاء متغیرهای اقتصادی است؛ به‌عبارت‌دیگر در برنامه‌ریزی برای کاهش فقر شهری هدف اصلی است و می‌توان با شناسایی نقاط ضعف و قوت و تحلیل جایگاه آن در صفحه تأثیرگذاری تأثیرپذیری به ارتقاء کارایی سیستم کمک کرد.

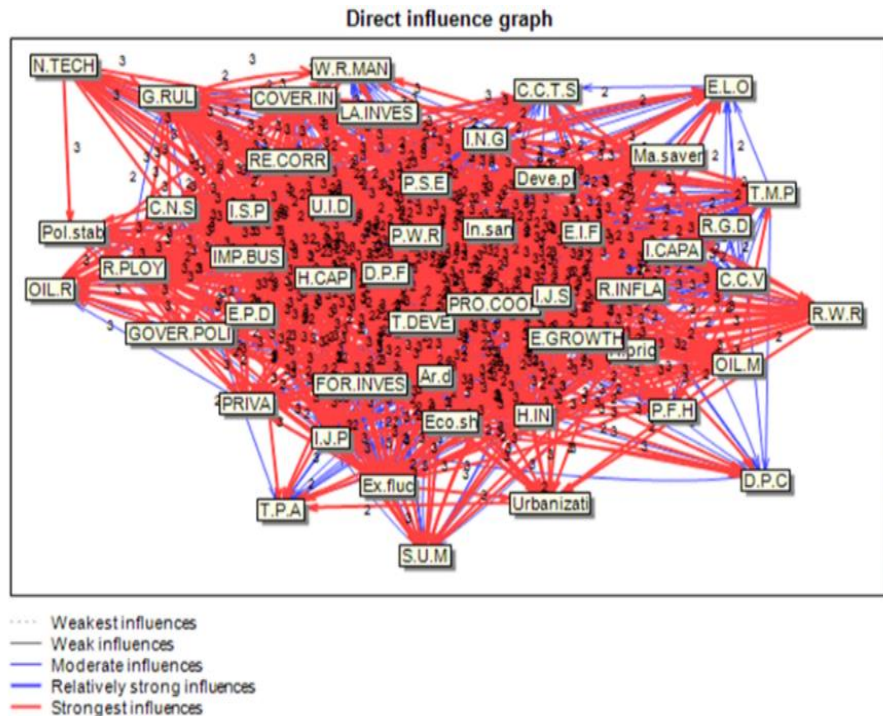
شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۹۷

پیشران‌های مستقل

پیشران‌های مستقل از سایر پیشران‌های سیستم تأثیر پذیرفته و بر آن‌ها تأثیر هم نمی‌گذارند. این پیشران‌ها در قسمت جنوب غربی نمودار قرار گرفته‌اند و عبارت‌اند از: واگرایی و همگرایی سیاسی در آینده، به‌کارگیری نیرو کار بومی در صنعت نفت، اجرای آمایش سرزمین (عدالت جغرافیایی)، افزایش ظرفیت‌های بسیج ملی در بافت‌های ناکارآمد، بهبود مدیریت منابع آب، الگوی خانوارهای آینده، درآمدهای نفتی، روند سالخورده‌گی جمعیت، ارتقای حقوق زنان جامعه، استفاده از فناوری‌های جدید در مدیریت شهری، امنیت و ثبات سیاسی منطقه‌ای، درآمدهای نفتی و الگوی خانوار در آینده می‌باشند.

پیشران‌های استراتژیک

پیشران‌های استراتژیک پیشران‌هایی هستند که هم قابل دست‌کاری و کنترل باشند و هم بر پویایی و تغییر سیستم تأثیرگذار باشند. با این توصیف پیشران‌هایی که تأثیر بسیار بالایی دارند، ولی قابل کنترل نیستند را نمی‌توان پیشران استراتژیک محسوب کرد بر این اساس متغیرهای ناحیه ۱ شبکه مختصات، پیشران‌های استراتژیک هستند، چراکه هم قابلیت کنترل توسط سیستم مدیریتی را دارند و هم بر سیستم تأثیرگذاری قابل قبولی دارند در واقع هرچه از ابتدای ناحیه ۳ به سمت انتهای ناحیه ۱ شبکه مختصات نزدیک‌تر می‌شویم بر میزان اهمیت و استراتژیک بودن پیشران افزوده می‌شود که این استراتژی‌ها در این پژوهش شامل: ارتقای سرمایه انسانی فقرا (بهداشت، آموزش، تغذیه)، نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی، تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری، کاهش تورم، کاهش فساد، سرمایه‌گذاری دولت در کاهش فقر و سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن می‌باشد.

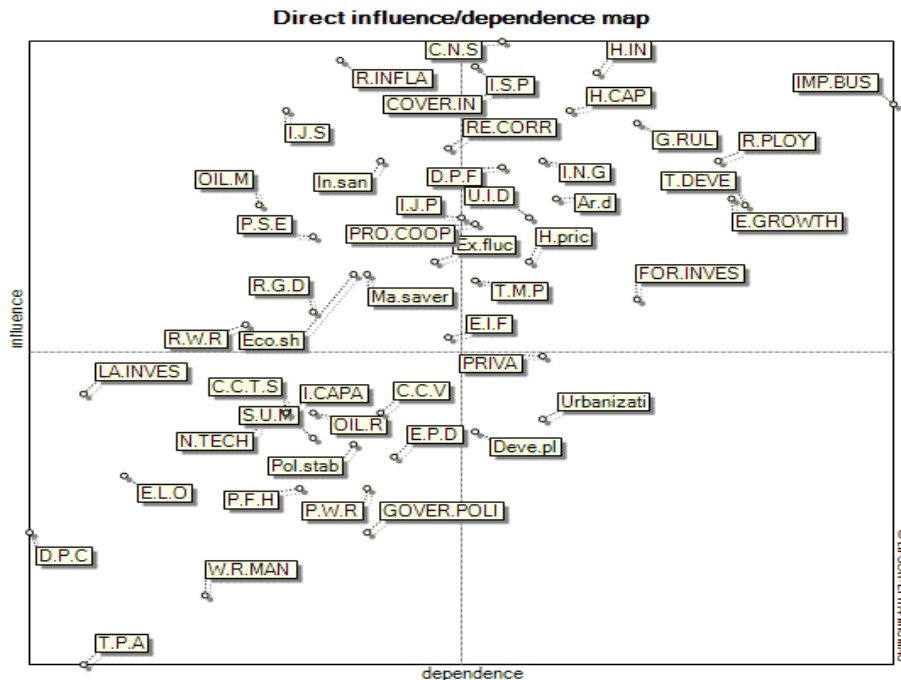

شکل ۷. گراف چرخه روابط علت و معلولی بین پیشران‌ها

تحلیل چرخه روابط اثرات بین پیشران‌های پژوهش این چرخه به صورت گرافیکی نشان می‌دهد که پیشران‌ها از چه پیشران‌هایی تأثیر پذیرفته‌اند و بر کدام پیشران‌ها تأثیرگذار بوده‌اند. پیکان‌های ضخیم قرمز رنگ نشان‌دهنده اثرگذاری یا اثرپذیری شدید یک پیشران از پیشران متقابل هستند. در سطوح پایین‌تر اثرگذاری پیکان‌ها بارنگ آبی و ضخامت‌های متفاوت نشان داده می‌شوند. ضخامت خطوط نشان‌دهنده شدت اثر آن‌ها است. نمودار فوق بیانگر این است که پیشران‌های بهبود فضای کسب و کار، تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری، کاهش بیکاری، حکمرانی خوب شهری و ارتقای سرمایه انسانی فقرا بیشترین اثرگذاری بر توانمندسازی فقر در بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان را دارند.

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۱۹۹

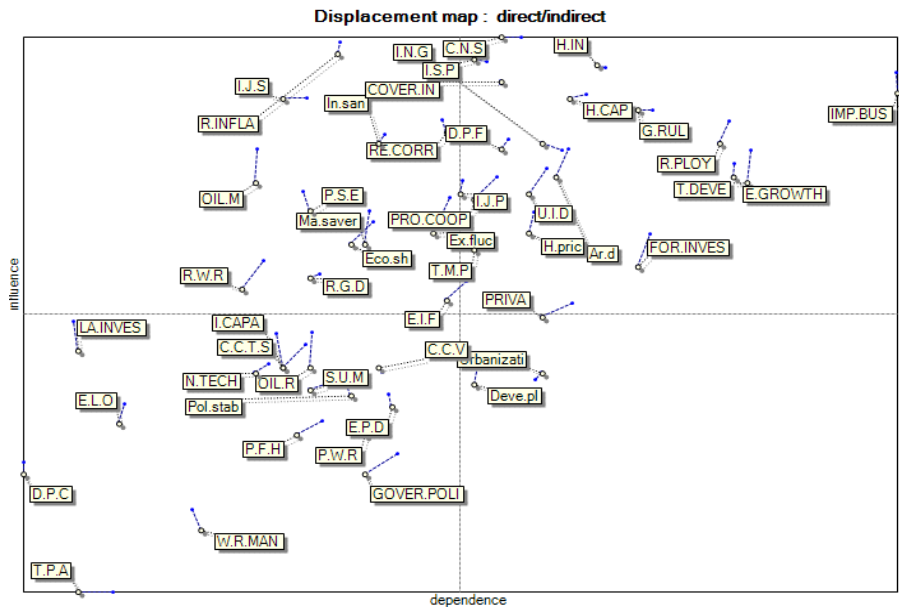
شکل ۸. پراکندگی و جایگاه متغیرها بر اساس تأثیرات مستقیم در محور تأثیرگذاری-تأثیرپذیری

تحلیل پایداری و ناپایداری سیستم

آنچه از وضعیت صفحه پراکندگی پیشران‌های مؤثر بر آینده توانمندسازی ساکنین فقیر در بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان در افق ۱۴۲۰ می‌توان فهمید، وضعیت ناپایداری سیستم است. بیشتر متغیرها در اطراف محور قطری صفحه پراکنده‌اند. در این پژوهش پراکندگی متغیرها روی نمودار بیانگر ناپایداری سیستم (تداوم وضعیت کنونی و ایجاد تغییرات شدید در آینده) است. چراکه پراکنش متغیرها روی نمودار حالت بیضی‌شکل به خود گرفته است. ناپایداری سیستم بر این موضوع دلالت دارد که جهت آمادگی برای تغییرات آینده نیاز به تدوین سناریوهای مختلف وجود دارد و این امر ضرورت اهمیت تدوین سناریوها را نشان می‌دهد. پیشران‌های دوجهی که باعث ناپایداری این سیستم شده‌اند عبارت‌اند از: ارتقای سرمایه انسانی فقرا (آموزش، تغذیه، بهداشت)، یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین گونه‌های توانمندسازی، مسئله آموزش و مهارت‌افزایی ساکنان محلات ناکارآمد و

فقیرنشین شهر آبادان است، اما متأسفانه این راهکار در عین تأثیرگذاری مورد استقبال ساکنین این مناطق قرار نگرفته و اهالی یا زمان برگزاری کلاس‌ها را فراموش می‌کنند، یا این برنامه‌ها را برای خود بی‌فایده و بیهوده می‌دانند و یا میلی برای شرکت در این برنامه‌ها ندارند؛ لذا این عوامل باعث شده که برنامه آموزش و مهارت‌افزایی ساکنین در سال‌های اخیر بازدهی و اثرگذاری مناسبی نداشته باشد و مردم نتوانند از مزایای این برنامه‌ها بهره ببرند. کاهش بیکاری؛ لزوم اشتغال‌زایی در آبادان از طریق ارتقاء گمرک، اجرای فاز ۲ پالایشگاه آبادان، بومی‌سازی اشتغال، بازنگری در نرخ سوخت قایق‌های صیادی و رفع مشکلات صیادان بسیار بر کاهش بیکاری اثرگذار است توسعه منطقه آزاد اروند؛ این منطقه در هم‌جواری با کشورهای عراق و کویت با داشتن ظرفیت‌های مناسب نظیر حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی، دریایی و هوایی از اهمیت ویژه‌ای جهت توسعه آبادان برخوردار است. قیمت مسکن، نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی؛ در این محلات به دلیل بیگانگی سیاسی، میزان رضایت پایین از مسئولان و عدم تجانس فرهنگی مشارکت اجتماعی در سطح پایینی قرار دارد. بهبود حکمرانی ملی؛ ارتقاء حکمرانی خوب پیامدهای دو منظوره‌ای نظیر بهبود شاخص‌های کمی همچون تولید ملی و تقویت شاخص‌های کیفی نظیر کاهش هزینه‌های اجتماعی رشد اقتصادی، حفظ منابع برای آیندگان و تداوم رشد را به همراه دارد.

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۰۱

شکل ۹. میزان جابجایی عوامل در تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم

جدول ۵. پیشران‌های استراتژیک تأثیرگذار (مستقیم و غیرمستقیم)

ردیف	عوامل استراتژیک (تأثیرات مستقیم)	اختصار	رتبه	عوامل استراتژیک (تأثیرات غیرمستقیم)	رتبه
۱	تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری	C.N.S	۱-(۱۲۳)	تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری	۱-(۱۲۳)
۲	ارتقای سرمایه انسانی	H.CAP	۱-(۱۲۳)	ارتقاء سرمایه انسانی فقرا	۱-(۱۲۳)
۳	کاهش تورم	R.INFLA	۲-(۱۲۰)	کاهش تورم	۲-(۱۲۰)
۴	نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی	I.S.P	۳-(۱۱۹)	نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی	۳-(۱۱۹)
۵	سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن	H.IN	۴-(۱۱۸)	سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن	۴-(۱۱۸)
۶	سرمایه‌گذاری دولت در کاهش فقر شهری	COVER.IN	۵-(۱۱۵)	بهبود فضای کسب‌وکار	۵-(۱۱۵)
۷	کاهش فساد	RE.CORR	۸-(۱۰۶)	کاهش فساد	۸-(۱۰۶)

مأخذ: یافته‌های پژوهش (۱۴۰۱)

بحث و نتیجه‌گیری

در دهه‌های اخیر رشد بی‌رویه و شتابان شهرها در ایران، مشکلات شهری زیادی را دامن زده است یکی از این چالش‌های اساسی شهرها، وجود محلات ناکارآمد و عجین شدن آنان با فقر است که خود سرآغاز بسیاری از مشکلات شهری شده است و زمینه‌ی ناپایداری را در بسیاری از شهرها فراهم کرده است. باوجوداین، این بافت‌ها درصد بالایی از جمعیت شهری را در خود جای داده‌اند و درعین حال از ظرفیت‌ها و قابلیت‌های نهفته‌ی بسیاری برای توسعه‌های آتی درون‌شهری برخوردار هستند؛ اما پرداختن به فقرساکنین بافت‌های ناکارآمد شهرها و برنامه‌ریزی برای ریشه‌کنی آن، جدا از پرداختن به واقعیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی نیست و مستلزم برنامه‌ریزی دقیق، جامع و واقع‌گرایانه است؛ بنابراین، دانش موجود برای مواجهه با مسائل پیچیده و موجود ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نیازمند اتخاذ تصمیم و رویکرد کارآمد است. ازاین‌رو، «آینده‌نگاری استراتژیک» ضمن تشخیص بهترین فرصت‌ها و شناسایی واقعی‌ترین تهدیدها، آمادگی ما را در رویارویی با مسائل شهری به‌ویژه فقرشهری رسوخ کرده در این بافت‌ها افزایش می‌دهد تا از پیامدهای فاجعه‌بار افزایش فقرشهری در بافت‌های ناکارآمد و مسئله‌دار در امان باشیم. شواهد و قرائن زیادی از رابطه بین توانمندسازی و اثربخشی توسعه در سطح کلان اجتماعی و سطوح خودجوش اجتماع^۱ حکایت دارند. رویکردهای توانمندسازی را می‌توان از طریق حکمرانی خوب تقویت کرد که این مسئله نیز به‌نوبه خود چشم‌انداز رشد را ارتقاء می‌دهد. به‌این ترتیب زمانی که شهروندان در این فرایند درگیر می‌شوند و صدای خودشان را رساتر می‌کنند و تقاضای پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری بیشتری می‌توانند مطالبه کنند. بر این اساس، پژوهش حاضر طی دو مرحله درصدد شناسایی استراتژیک‌ترین پیشران‌های توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نفت شهرآبادان در افق ۱۴۲۰ بوده است. در مرحله اول، عوامل اولیه و مؤثر در جهت توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد آبادان در ۵ شاخه (اقتصادی، اجتماعی و

---

1. Grassroots Community
2. Empowerment.Agenda

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۰۳

فرهنگی، مدیریتی، کلان، کالبدی) شناسایی، طبقه‌بندی و تفکیک شدند. در مرحله دوم ۵۰ پیشران منتخب توسط خبرگان به کمک نرم‌افزار میک‌مک و روش تحلیل ساختاری تجزیه و تحلیل شدند، کلیدی‌ترین پیشران‌های استراتژیک در جهت توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد نفت شهرآبادان از شاخه‌های (اقتصادی، اجتماعی) می‌باشند. در بررسی چگونگی تأثیرگذاری مستقیم متغیرهای کلیدی بر همدیگر؛ قوی‌ترین رابطه در این سیستم شامل متغیرهای (بهبود فضای کسب‌وکار، تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری، کاهش بیکاری، حکمرانی خوب شهری و ارتقای سرمایه انسانی فقرا بیشترین اثرگذاری بر یکدیگر جهت توانمندسازی فقر در بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان را در افق ۱۴۲۰ دارند) و در رابطه غیرمستقیم متغیرهای (کاهش تورم، نهادینه‌سازی مشارکت اجتماعی، سرمایه‌گذاری در حوزه مسکن) می‌باشند. نتایج حاصله نشان می‌دهد دو عامل، ارتقا سرمایه انسانی و تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر شهری دو پیشران استراتژیک بسیار تأثیرگذار بر توانمند شدن ساکنین فقیر این بافت‌ها در افق ۱۴۲۰ خواهند بود. حتی اگر این بافت‌ها احیا و بازسازی کالبدی شوند، در صورت عدم توانمندسازی ساکنین فقیر بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان چون معمولاً توانایی سکونت در بافت‌های مناسب شهری را ندارند به دیگر بافت‌های فرسوده منتقل خواهند شد. عملاً تنها مشکل یک بافت فرسوده به دیگر بافت‌ها منتقل می‌شود. دولت‌های آینده باید بر تقویت سیاست زمین به نفع فقرا، بسیج منابع خصوصی و محلی فقرا، بهبود محیط کسب‌وکار متمرکز شوند. در تدوین راهبردهای ملی کاهش فقر دولت‌ها در همه سطوح، توسعه یک سیستم نظارت و ارزیابی دقیق و ایجاد مکانیسم خروج برای محلات فقیر آبادان تمرکز کنند. دولت در این عرصه به‌طور موقت پیشرو، محرک و حتی مجری باشد، ولی هرچه سریع‌تر باید کار مردم را به آن‌ها واگذارد و به وظایف اصلی خود که سیاست واگذاری و بسترسازی توسعه است بپردازد.

پیشنهاد‌های عملیاتی

- ادغام طرح‌های توانمندسازی در استراتژی توسعه ملی و سازمان‌دهی برنامه‌های فقرزدایی در مقیاس بزرگ با برنامه‌های هدفمند برای زنان، کودکان، معلولان و اقلیت‌های قومی در این بافت‌ها
- ایجاد مسکن ارزان‌قیمت و قابل استطاعت و استفاده از تجربیات جهانی در این زمینه
- آموزش تسهیلگران اجتماعی در خصوص ایجاد اعتماد باهدف مشارکت بیشتر در بافت‌های ناکارآمد شهرآبادان
- ایجاد زمینه فعالیت برای NGO ها
- طرح‌ریزی برنامه جامع برای توانمندسازی و سپس ساماندهی بافت‌های ناکارآمد با رویکرد حکمرانی محلی خوب، بلندمدت و ریشه‌محور
- تمام منابع برای کاهش فقر اعم از بخش دولتی و خصوصی در این بافت به‌صورت مستمر بسیج شوند.
- جبران خسارات اقتصادی مرتبط با شوک‌های اقتصادی ناشی از تورم توسط دولت.
- سیستم مراقبت‌های بهداشتی سه‌لایه در سطح روستا، شهر و محلات ناکارآمد در شهر آبادان تقویت شود.
- ایجاد مدل‌های گروهی توانمندسازی مبتنی بر زنان ساکن در این بافت‌ها جهت توانمندسازی همه‌جانبه زنان.
- راه‌حل اجرای طرح‌های توانمندسازی در آبادان در توسعه همگون محلات و طرح‌ریزی اقتصاد پویای شهری که از بطن جامعه برخاسته باشد.
- بازار در آبادان شاه‌کلید رفع مشکل بیکاری است مزیت‌ها و ظرفیت‌هایی که در منطقه آزاد اروند وجود دارد در هیچ منطقه آزاد کشور نیست که باید از این مزیت‌ها برای جذب سرمایه‌گذار نیز استفاده کرد.
- اصلاح شبکه برق این شهر در بخش‌هایی از محلات.

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۰۵

- صدور سند برای واحدهای مسکونی منطقه ذوالفقاری و سایر محلات قدیمی و ناکارآمد، رسیدگی به وضعیت مسکن مهر و ملزم کردن سازمان بنادر و دریانوردی به پیگیری توسعه این محلات.
- به کارگیری ظرفیت کاربری‌های تجاری با عملکرد فرامحله‌ای در بافت به‌عنوان مشوق جذاب برای مشارکت و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی.
- شناسایی و مذاکره در خصوص محیط سرمایه‌گذاری داخلی از طریق بررسی بنگاه‌ها و فعالیت‌های کارآفرینان فقیر خرده‌پا در بافت‌های ناکارآمد شهر آبادان.

پیشنهاد‌های مطالعاتی

- در این پژوهش به دلیل محدودیت فرصت و نبود اطلاعات جامع و داده‌ای پیشران‌های استراتژیک در زمینه زیست‌محیطی بافت‌های ناکارآمد نفت شهرآبادان موردبررسی مفصل قرار نگرفت و جا دارد پژوهش‌های تکمیلی در خصوص آینده‌نگاری زیست‌محیطی این بافت‌ها انجام پذیرد.
- در پژوهش‌های آتی برای نتایج دقیق‌تر از شناسایی پیشران‌های استراتژیک توانمندسازی و کاهش فقر از میک مک فازی بهره گرفته شود.
- برای تحقیقات آتی پیشنهاد می‌گردد از روش اسمیک پروب-اکسپر برای تشخیص محتمل‌ترین آینده‌های توانمندسازی فقر موجود در بافت‌های ناکارآمد در چارچوب روش سناریوها استفاده گردد.
- در ادامه مطالعات هر کدام از کلان روندهای شناسایی شده به تفکیک و با استناد به آمار و روندهای کمی مورد تحلیل قرار بگیرند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

۲۰۶ | فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای | سال هفتم | شماره ۲۲ | پاییز ۱۴۰۱

سپاسگزاری

نویسندگان از تمام متخصصینی که در جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های لازم برای انجام این پژوهش همکاری نمودند، تشکر می‌کنند.

ORCID

Shillan Heydarmanesh <https://orcid.org/0000-0002-4947-160X>

Hamid Saberi <http://orcid.org/0000-0002-7105-1644>

Mehri Azani <https://orcid.org/0000-0001-8953-0742>

Amir Gandomkar <https://orcid.org/0000-0002-9344-7607>

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۰۷

منابع

بانک جهانی (۱۳۸۱). گزارش توسعه جهانی ۲۰۰۰-۲۰۰۱ مبارزه با فقر (ترجمه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دیگران)، چاپ اول، تهران، انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور

حیدرمنش، شیلان، صابری، حمید، اذانی، مهری، گندمکار، امیر. (۱۴۰۱). تحلیل پراکنش فقر شهری در بافت‌های ناکارآمد با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی (مطالعه موردی: نفت شهرآبادان).

مطالعات ساختار و کارکرد شهری، 10.22080/usfs.2022.3700

حیدری سورشجانی، رسول، غلامی، یونس، موسوی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی تأثیرات فقر شهری بر ساختار فضایی-کالبدی بافت قدیمی شهرها (مطالعه موردی: محلات سلطان میراحمد و درب اصفهان شهر کاشان)، مطالعات نواحی شهری، سال چهارم پاییز و زمستان ۱۳۹۶ شماره ۱۱

doi: 10.22103/JUSG.2018.1952

خیرالدین، رضا، صلاحی مقدم، علیرضا رضا (۱۴۰۰). توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی با گذر از رویکرد نیازمنا به دارایی مینا؛ (مورد کاوی محله فرحزاد تهران). فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای،

6(17), 29-58. doi: 10.22054/urdp.2021.59544.1304

رسولی، محمد، احدنژاد روشتی، محسن، حیدری، محمدتقی، مشکینی، ابوالفضل. (۱۴۰۰). تبیین عوامل شکل‌دهنده بافت‌های ناکارآمد شهری (مطالعه موردی: شهر زنجان). فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، ۱۴(۱)، ۲۳-۴۴.

عیسی زاده، اسماعیل، پریزادی، طاهر، عیسی زاده، وحید. (۱۴۰۱). توانمندسازی محلات دارای فقر شهری (مطالعه موردی: محله‌ی اسماعیل‌آباد، منطقه ۱۹ شهرداری تهران). نشریه علمی

جغرافیا و برنامه‌ریزی، doi: 10.22034/gp.2022.48146.2896

کلاتتری، محسن؛ مشکینی، ابوالفضل، پیری، عیسی و زرین کاویانی، عظیم، (۱۳۹۸). تحلیل ساختاری موانع توانمندسازی اجتماع‌محور در مناطق اسکان غیررسمی (مطالعه موردی: محله بانبرز شهر

ایلام) پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال ۱۰، شماره ۳۶، صص. ۲۱-۳

مرادزاده، عبدالباسط؛ قاسمی، محمد؛ سالارزهی، حبیب‌الله؛ یعقوبی، نورمحمد؛ بذرافشان، جواد (۱۳۹۷). توانمندسازی اجتماع‌محور: ارزیابی ظرفیت سرمایه اجتماعی ذینفعان محلی، مدیریت

سرمایه اجتماعی، ۵۰۳-۵۲۲:۴

معیدفر، سعید، (۱۳۹۴)، طراحی مدل توانمندسازی و ایجاد اشتغال برای اقشار متوسط و کم‌درآمد جامعه با تکیه بر مشاغل خانگی و تعاونی‌ها، طرحی برای موسسه کار و تأمین اجتماعی، پاییز ۱۳۹۴

محسنی، رضا علی (۱۴۰۰)، شهر و مسئله سکونتگاه‌های غیررسمی با تأکید بر روش‌های ساماندهی و توانمندسازی آن مطالعه موردی: شهرساری، مطالعات توسعه اجتماعی ایران، دوره ۱۳، شماره ۲، بهار ۱۴۰۰، صفحه ۱۱۵-۱۲

References

- Anlı AtaövZ. Ezgi Haliloğlu KahramanSevin, (2021). Empowering the community through participation and action in planning the protection of historic neighborhoods, *Habitat International*, Volume 113, July 2021, 102370.
- Andalib, A (2010), *Renewal policy on urban worn-out areas; new move in Tehran City*, Renovation Organization of Tehran.
- Adavoudi Jolfaie, S (2016), *Analyzing Role of Facilitating in Promoting Quality of Disfunctional Urban Settlements (Comparative Study: the quarters of Joobare and Oman Samani in the city of Isfahan)*, M.A. Thesis in urban planing, DaneshpajooanInstitute of Higher Education.
- Barden, D. (2008). *Anticipatory governance of nanotechnology: foresight, engagement, and integration*. E. Hackett, et al. eds. *The Handbook of Science and Technology Studies*.
- Baharoglu; Kessides (2002). Urban Poverty, A Sourcebook for Poverty Reduction Strategies, Chapter 16, *Macroeconomic and Sectoral Approaches*, Vol.2, pp 123-159
- Bowen, D. E, and E. E. Lawler (1995). "Empowering Service Employee". *Sloan Management*. vol. 36. pp. 87-95.
- Conger, J. Rabindra, N, and H. Kanungo (1998). "The Empowerment Process: Integrating Theory and Practice". *Academy of Management Review*. vol. 13, No 3. pp. 41-782.
- Coelho, G. M., Galvão, A. C. F., Guedes, A. C., Carneiro, I. A., Chauke, C. N., & Filho, L. F. (2012). Strategic foresight applied to the management plan of an innovation development agency. *Technology Analysis & Strategic Management*, 24(3), 267-283.
- Deng, CH., Deng, J. (2015). *Viewing urban decay from the sky: A multi-scale analysis of residential vacancy in a shrinking U.S. city*. *Landscape and Urban Planning* 141 (2015) 88–99. <http://dx.doi.org/10.1016/j.landurbplan.2015.05.002>

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۰۹

- Grameen, Mohammad Younes (2018), *Eradicating poverty with public assistance*, the founder of a financial institution that provides microloans to the unemployed and poor businessmen, pp. 89-103
- Khayami, F., Fakhri, S. (2019). Urban Form Resilience in Physical-Social Regeneration Approach. *Urban Manage Energy Sustainability*, 2(1): 39-45 spring 2019. DOI: 10.22034/ijumes.2019.4.10.037
- Kalantari, M., Poirahmad, A., Abdali, Y (2019) Spatial analysis of crime in the Urban Obsolete Texture, Case Study: Neighborhood Harandi, District 12 Tehran, *Urban Ecology Researches*, Vol. 10, No. 19: 49-60.
- Mietzner, D., & Reger, G. (2009). Practices of strategic foresight in biotech companies. *International Journal of Innovation Management*, 13(02), 273-294.
- Roshan Ali, F., Andalib, A (2018) Problem Solving of deteriorated urban areas is the most important stage in the participation of residents for success in renovation programs(Case stude)
- Reza Hassani, M., Abdolazade Fard, A (2016). Renewal of Insufficient Urban Textures Emphasizing on Empowerment Approach (Case Study: Hejrat Street to Pirnia Briadge in Shiraz City, Region 3). *The Turkish Online Journal*.
- Spreitzer, G. M., (1995), "Psychological Empowerment In the Workplace: Dimensions, Measurement, and Validation". *The Academy of Management Journal*, Vol. 38, No. 5, pp1442- 1465.
- shahrdari.abadan@gmail.com,2019 <https://www.kojaro.com/2019/10/9/122524/living-abadan>.

References (In Persian).

- Eghtesad, A, Ismaili, R, Mohammadi, Ar (1401). *Investigating the relationship of empowerment to improve the quality of life in the marginal city of Hemat Abad district of Isfahan*. 10.22111/gaij.2022.38311.2925 (In Persian).
- Haidermanesh, Shilan, Saberi, Hamid, Azani, Mehri, Gandhamkar, Amir. (1401). Analysis of urban poverty distribution in inefficient contexts using geographic information system (case study: Shahrabadan oil). *Studies of urban structure and function* 10.22080/usfs.2022.3700 (In Persian).
- Heydari Sureshjani, Rasool, Gholami, Younes, Mousavi, Mehdi (2016) Investigating the effects of urban poverty on the physical-spatial structure of the old fabric of cities (Case study: Sultan Mirahmad and Darb Isfahan neighborhoods in Kashan), *Studies of urban areas in the fourth year of autumn and winter* 2016 No. 11 doi: 10.22103/JUSG.2018.1952 (In Persian).

- Isisazadeh, Ismail, Prizadi, Taher, Iszadeh, Vahid. (1401). Empowerment of neighborhoods with urban poverty (case study: Ismail Abad neighborhood, District 19 of Tehran Municipality). *Scientific Journal of Geography and Planning*, -. doi: 10.22034/gp.2022.48146.2896 (In Persian).
- kalantari, Mohsen; Meshkini, Abolfazl, Piri, Isa and Zarrarin Kaviani, Azim, 2018. "Structural analysis of barriers to community-based empowerment in informal settlement areas (case study: Banborz neighborhood, Ilam city) *Urban Research and Planning*, Year 10, Number 36, pp. 21 -3 (In Persian).
- Khairuddin, Reza, Salahi Moghadam, Alireza Reza (1400). empowering informal settlements by moving from need-based to asset-based approach; (Case study of Farahzad neighborhood in Tehran). *Urban and Regional Development Planning Quarterly*, 6(17), 29-58. doi: 10.22054/urdp.2021.59544.1304
- Moaidfar, Saeed, (2014), *Designing a model of empowerment and creating employment for the middle and low-income sections of the society by relying on home jobs and cooperatives*, a plan for the Labor and Social Security Institute, Fall 2014 (In Persian).
- Mohseni, Reza Ali (1400), *The city and the problem of informal settlements with an emphasis on the methods of organizing and empowering it, a case study: Shahrsari*, Iran's Social Development Studies, Volume 13, Number 2, Spring 1400, page 12-115 (In Persian).
- Moradzadeh, Abdulbasit; Ghasemi, Mohammad; Salarzahi, Habibullah; Yaqoubi, Narhammad; Bazarafshan, Javad (2017). community-based empowerment: assessment of the social capital capacity of local stakeholders, *social capital management*, 4:503-522, no (In Persian).
- Rasouli, Mohammad, Ahdanjad Roshti, Mohsen, Heydari, Mohammad Taghi, Meshkini, Abolfazl. (1400). Explaining the factors that form inefficient urban tissues (case study: Zanzan city). *Scientific and Research Quarterly of New Approaches in Human Geography*, 14(1), 23-44. (In Persian).
- Sarpong, D., & Maclean, M. (2014). Unpacking strategic foresight: A practice approach. *Scandinavian Journal of Management*, 30(1), 16-26.
- Sedaghat Rostami, K., Etemad, G., Bidram, R., Molaz, J (2011), Drawing up some indexes to recognizing blighted fabrics, *Journal of Spatial Planning*, No.1: 103-120.
- Thomas, Kenneth, W., Betty, A. Velthouse, (1990), "Cognitive Elements of Empowerment: An Interpretive Model of Intrinsic Task Motivation", *Academy Of Management Journal*, Vol.15, No.4, pp 666-681.

شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی...؛ حیدرمنش و همکاران | ۲۱۱

Timothée Demont (2022), *Coping with shocks: How Self-Help Groups impact food security and seasonal migration* *World Development*, Volume 155, July 2022, 105892

World Bank (2001) *World Development Report 2000-2001 Fighting Poverty (translation by the Country Management and Planning Organization and others)*, first edition, Tehran, Publications of the Country Management and Planning Organization (In Persian).

Xingping Zhua Xiaoyu Lia Jiankun Gongb Jinghong Xu (2022), Technology empowerment: A path to poverty alleviation for Chinese women from the perspective of development communication, *Telecommunications Policy* Volume 46, Issue 6, July 2022, 102328 <https://doi.org/10.1016/j.telpol.2022.102328>

استناد به این مقاله: حیدرمنش، شیلان، صابری، حمید، اذانی، مهری، گندمکار، امیر. (۱۴۰۱). شناسایی پیشران‌های استراتژیک مؤثر بر فقر جهت توانمندسازی بافت‌های ناکارآمد نفت شهر آبادان با رویکرد آینده‌نگاری در افق ۱۴۲۰، فصلنامه برنامه‌ریزی توسعه شهری و منطقه‌ای، ۷(۲۲)، ۱۷۵-۲۱۱.

DOI: 10.22054/urdp.2022.67037.1425

Urban and Regional Development Planning is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License...

